



DOI:10.52547/GeoSpa.22.3.25

امیرعلی ذوالفقاری^۱
* سید اسکندر صیدیایی^۲

ارزیابی اثرات، رضایتمندی و آسیب‌شناسی عملکرد طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی غرب ایران با رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری (مطالعه موردی: استان کرمانشاه)

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۱۴

چکیده

در ایران طرح هادی جامع‌ترین، محلی‌ترین و کاربردی‌ترین طرح توسعه روستایی است که در سراسر گستره جغرافیایی کشور به صورت فزاینده‌ای در حال اجرا است. ارزیابی اثرات و شناسایی آسیب‌های عملکردی این طرح‌ها می‌تواند ضمن فراهم ساختن بستر شناختی و علمی از مشکلات اجرایی این طرح‌ها، بهینه‌سازی هزینه‌های مالی - اجرایی نهادهای متولی و در نتیجه تسریع روند دستیابی به عمران و آبادانی روستاهای کشور را به همراه خواهد داشت. با این وجود بررسی‌ها نشان می‌دهد علی‌رغم فراگیری اجرای این طرح‌ها در سکونتگاه‌های روستایی کشور و صرف هزینه‌های مالی کلان در این زمینه، در خصوص آسیب‌های عملکردی این طرح‌ها مطالعه منسجمی انجام نگرفته است. از این رو هدف اصلی پژوهش کمی و کاربردی حاضر ارزیابی اثرات و شناسایی آسیب‌های عملکردی طرح هادی است که به صورت موردی در روستاهای استان کرمانشاه انجام گرفته است. جامعه آماری شامل ۸۵۶ نقطه روستایی است که در آن‌ها طرح هادی اجرا شده است و با استفاده از نرم‌افزار سمپل پاور ۲۴۴ روستا به عنوان نمونه آماری برآورد شد. ابزار اصلی پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های میدانی، پرسشنامه محقق‌ساخته بود که روایی آن با مراجعه به اساتید دانشگاهی و کارشناسان مربوطه و پایایی آن با انجام پیش‌آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ به تأیید نهایی رسیده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از نرم‌افزارهای SPSS و Amos استفاده شده است. نتایج آزمون ویلکاکسون نشان داد میانگین رتبه‌ای برای مرحله قبل و بعد از اجرای طرح به ترتیب ۱۹/۷۷ و ۱۲۵/۷۷ بوده و اجرای طرح هادی بر توسعه روستایی موثر بوده است. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد قوانین محدودکننده ادارات خدمات‌رسان و توافقات توأم با تملک اراضی منابع طبیعی، ضعف بنیان محتوایی و اجرایی

۱- دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی دانشگاه اصفهان

* ۲- دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی دانشگاه اصفهان. (نویسنده مسئول).

E-mail: s.seidiy@geo.ui.ac.ir

پروژه، ضعف سیستم مشارکتی، ضعف مکانیابی و توسعه کالبدی، ناپایداری اجتماعی - اقتصادی، تضعیف هویت و چشم‌انداز روستا، عدم تحقق‌پذیری و ناپایداری زیست‌محیطی - کالبدی، به‌ترتیب مهم‌ترین آسیب‌های طرح هادی هستند که در مجموع حدود ۶۴ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین کرده‌اند. مدل نهایی طراحی شده، با برازش مطلوب، تأیید‌کننده نتایج پژوهش بود.

کلید واژه‌ها: توسعه روستایی، طرح هادی، آسیب‌شناسی، اثرات عملکردی، مدل‌سازی.

مقدمه

مروری بر متون و اسناد توسعه کشور نشان می‌دهد در راستای رفع موانع و چالش‌های توسعه سکونتگاه‌های روستایی، برنامه‌ها و راهبردهای مختلفی ارائه شده است. ارائه استراتژی‌ها و راهکارهای توسعه در مناطق روستایی، اغلب توسط نظریه‌پردازان، برنامه‌ریزان، مجریان حکومتی، کارشناسان و متخصصین توسعه روستایی انجام می‌گیرد که به‌نوعی متولیان امور روستایی در کشور هستند (Bahrami et al., 2011; Riahi and Jamini, 2018). متولیان امور روستایی، با برنامه‌ریزی‌ها و اعمال قوانین و مقررات مختلف، نقش غیرقابل انکاری را بر ابعاد مختلف روستاییان دارند. با وجود ماهیت توسعه‌ای قوانین و مقررات نهادهای متولی امور روستایی، تخطی از قوانین وضع شده از سوی هرکدام از نهادهای مرتبط با امور روستایی، موجب برخورد قانونی با روستاییان، اخذ جریمه‌های نقدی و حتی در برخی موارد تخریب ساخت و سازهای روستاییان را به همراه دارد (Shamsoddini and Jamini, 2016).

در میان متولیان امور روستایی کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی از موثرترین و فعال‌ترین سازمان‌هایی است که با هدف کلی توسعه همه‌جانبه روستایی فعالیت می‌نماید. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی براساس وظایف محوله و مبتنی بر پیشنهادات طرح هادی اقدام به اجرای پروژه‌های عمرانی - کالبدی در روستا می‌نماید (Azizpour and Hosseini, 2009). در میان تمامی طرح‌های توسعه روستایی طرح هادی ویژگی خاصی داشته و از سه جنبه دارای اهمیت است: اولاً با توجه به زمان آغاز این طرح‌ها تهیه و اجرای آن‌ها، بیش از ۳۰ سال سابقه دارد. ثانیاً از آنجا که طرح‌های هادی در مقیاس روستا تهیه می‌شود گستره مکانی آن‌ها زیاد است و در تمامی نواحی روستایی کشور می‌توان نمونه‌هایی از آن‌ها را یافت. ثالثاً طرح‌های هادی روستایی محلی‌ترین و موردی‌ترین طرح‌ها محسوب می‌شوند که به طور مستقیم با اجتماع روستایی ارتباط دارند (Savari et al., 2018).

با استناد به مدارک موجود در کشورمان در حال حاضر برای ۳۷۲۶۰ روستا طرح هادی روستایی با نظارت و مدیریت بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تهیه شده است (Government of The Islamic Republic of Iran, 2019). با وجود فراگیری تهیه و اجرای طرح هادی در اکثر سکونتگاه‌های روستایی کشور و همچنین صرف هزینه‌های مالی و

زمانی کلان در این فرایند، نکته قابل تأمل، عدم توجه محققان به آسیب‌شناسی عملکرد این طرح است که به نوعی توسط محققان و پژوهشگران عرصه‌های مختلف به‌ویژه مطالعات روستایی مورد غفلت واقع شده است.

ارزیابی آثار اجرایی و آسیب‌شناسی طرح‌های توسعه روستایی از جمله طرح هادی، از یک سو اطلاعات لازم برای مدیران را از طریق یک فرایند بازخوردی کارآمد فراهم می‌سازد تا آن‌ها بتوانند روش‌های مناسب‌تر و بهتری را برای اجرای طرح‌های آتی انتخاب نمایند و از سوی دیگر، با آسیب‌شناسی آن‌ها، می‌توان به یافتن راه حل کمک نموده و در نتیجه اجرای طرح‌های آتی را اثربخش‌تر و کاراتر نمود (Kelly et al., 2006). با توجه به ماهیت تهیه و اجرای طرح هادی در جوامع روستایی، می‌توان آسیب‌شناسی این طرح‌ها را در دو مقوله ساختاری و عملکردی مورد بررسی قرار داد. توجه و تأکید مقوله آسیب‌شناسی ساختاری به شرح خدمات طرح هادی مربوط می‌شود و آسیب‌شناسی عملکردی طرح هادی، فرایند تهیه و اجرای آن و همچنین آثار عینی اجرای طرح هادی بر جامعه روستایی را شامل می‌شود (Housing Foundation of Islamic Revolution, 2020). با توجه به تعامل و تقابل میان جامعه روستایی و عینی و ملموس بودن آثار اجرایی این طرح، در مطالعه حاضر تأکید بر آسیب‌شناسی عملکردی طرح هادی است.

با توجه به گستردگی محدوده جغرافیایی کشور و تعدد روستاهای آن، محققان در پژوهش حاضر استان کرمانشاه را برای بررسی موضوع فوق انتخاب کرده‌اند. چراکه این استان به لحاظ تعداد روستاها، جمعیت روستایی و همچنین به لحاظ تعداد طرح‌های تهیه شده متناسب با جمعیت روستایی آن، از استان‌های پیشرو در کشور می‌باشد و وقوع زلزله اخیر با پس‌لرزه‌های متعدد، لزوم پرداختن به مسائل کالبدی - فیزیکی روستایی از جمله طرح هادی در این استان را موجه‌تر و منطقی‌تر جلوه می‌دهد. در این میان جویا شدن نظرات و دیدگاه‌های جامعه محلی که به‌صورت مستقیم با آثار طرح هادی روستایی در ارتباط هستند می‌تواند به آسیب‌شناسی عملکردی و به نوعی اجرایی طرح هادی منجر شود. در راستای مطالب عنوان شده سوال‌های اساسی پژوهش عبارت است از: اثرات عملکردی طرح هادی بر شاخص‌های توسعه روستایی در استان کرمانشاه به چه صورتی است؟ رضایتمندی روستاییان از آثار عملکردی طرح هادی چگونه است؟ و مهم‌ترین آسیب‌های عملکردی طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی استان کرمانشاه از دیدگاه جامعه محلی کدامند؟

برای توسعه روستاها تاکنون الگوها و راهبردهای متعدد و با نگرش‌های فضایی و غیرفضایی مورد توجه بوده است. از آنجا که هرکدام از این الگوها و راهبردها با نگرش اجتماعی و اقتصادی خاصی شکل گرفته‌اند، اجرای آن‌ها به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، بر ساختار و کالبد روستاها تأثیرگذار بوده است (Anabestani et al., 2018).

با توجه به تعریف و اهداف طرح هادی روستایی و همچنین منشاء الهام اولیه آن، یعنی طرح‌های جامع شهری، بنیاد رویکردهای حاکم بر طرح هادی را می‌توان در رویکردهای برنامه‌ریزی کالبدی، نوسازی و بازسازی روستایی جستجو کرد (Azizpour and Hosseini Hassel, 2009). برنامه‌ریزی کالبدی فرایندی در راستای توسعه کالبدی

سکونتگاه‌های روستایی است که در قالب یک طرح مشخص به نظم‌دهی بخش‌هایی از فضای سکونتگاه، شامل انواع کاربری زمین، مکانیابی بناها، معابر و خدمات گوناگون می‌پردازد. رویکرد نوسازی در عام‌ترین مفهوم خود ناظر بر دگرگونی ارزش‌ها و شیوه‌های زندگی در راستای نوگرایی است. این رویکرد در سیر تحولی خود طی زمان با دگرگونی‌هایی در برداشت و اقدام متکی بوده است. هرچند نوگرایی در دنیای در حال توسعه - به لحاظ ادراکی - با نوعی تردید همراه بوده است، اما بیشتر نوعی برقراری توازن و تعادل منطقه‌ای و استقرار نوعی برابری مکانی از آن مستفاد شده است. بازسازی روستایی را می‌توان سومین عنصر در رویکرد به تهیه و اجرای طرح هادی روستایی بشمار آورد. با عنایت به سانحه‌خیزی کشور و نیز تجربیات بازسازی حین و پس از جنگ تحمیلی، بازسازی مورد توجه و تاکید بوده است. تجربه گسترده بازسازی روستاهای جنگ‌زده و نیز تجربیات بازسازی پس از زلزله و سیل در کشور، زمینه توجه و اعمال این فعالیت را در طرح‌های هادی نیز به نوعی ملحوظ داشته است. از این رو، اندیشه بازسازی در مطالعات طرح‌های هادی بخوبی قابل ردیابی است، چنانکه در این طرح‌ها طبقه‌بندی بناهای روستایی بر مبنای استحکام، نوع مصالح و نحوه ساخت و مقاومت آنها پیوسته مورد تاکید قرار داشته است (Housing Foundation of Islamic Revolution, 2020).

به طور کلی در ایران سابقه اقدامات بهسازی و اصلاح بافت فیزیکی و کالبدی روستاها اندک است. اولین بار در سال ۱۳۶۲ طرحی با عنوان «طرح اصلاحی - روانبخشی روستاها» در یکی از روستاهای شهرستان شهرکرد به اجرا گذاشته شد. بازتاب تغییرات فیزیکی این طرح در روستاهای منطقه به قدری بود که توجه بسیاری از مقامات رسمی را به خود جلب نمود و زمینه را برای توسعه آن فراهم ساخت. به دنبال این برنامه موفقیت‌آمیز، با پیگیری نماینده‌های استان همدان در مجلس شورای اسلامی و با تلاش بنیاد مسکن و سازمان برنامه و بودجه این استان، در اواخر سال ۱۳۶۲، «طرح جامع و بهسازی ۵۹ روستای بالای ۵۰۰ خانوار» تدوین گردید. در نهایت اعتبارات اختصاص یافته استان همدان صرف تهیه طرح اصلاح و روانبخشی ۵۹ روستا و اجرای طرح ۳ روستا (دمق از شهرستان رزن، داق آباد از شهرستان کبودر آهنگ و دهپاز از شهرستان همدان) گردید. بهبود وضعیت بهداشتی، حمل و نقل، معابر روستاها و ایجاد سیمای شهری از طریق اجرای طرح بهسازی در این سه روستا، با استقبال روستاییان و مسئولان کشور همراه بود و در نتیجه تهیه و اجرای این طرح‌ها گسترش یافت و از یک طرح استانی خارج و به طرح ملی تبدیل شد (Rezavani, 2008). تهیه و اجرای طرح هادی روستایی برای رفاه حال روستاییان و با اهداف زیر صورت گرفته است: ۱) ایجاد زمینه توسعه عمران روستا با توجه به شرایط فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی؛ ۲) تأمین عادلانه امکانات از طریق ایجاد تسهیلات اجتماعی، تولیدی و رفاهی؛ ۳) هدایت وضعیت کالبدی روستا؛ ۴) ایجاد تسهیلات لازم برای بهبود مسکن روستاییان و خدمات محیط زیستی و عمومی (Bagheri and Rashid Kolvir, 2008).

بدین ترتیب بنیاد مسکن انقلاب اسلامی طبق ماده ۷ اساسنامه قانونی خود که در سال ۱۳۶۷ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید، موظف به تهیه طرح‌های هادی و اصلاح معابر در روستاها با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط و اجرای آن با مشارکت مردم از محل اعتبارات مصوب دولت گردید. طرح‌های بهسازی و هادی روستایی ابتدا برای مراکز بخش‌ها و دهستان‌ها و نیز روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار تهیه شد، ولی از سال ۱۳۸۱ کلیه روستاهای با جمعیت بیش از ۱۰۰ خانوار تحت پوشش این طرح قرار گرفت (Rezavani, 2008). با عنایت به اینکه در عصر جهانی شدن و شهرنشینی، کاهش تعداد و تنوع امکانات در مناطق روستایی، یکی از مهم‌ترین دغدغه‌ها است و این کاهش تسهیلات رفاهی در نواحی روستایی که کوچکتر هستند نمود بیشتری یافته است (Christiaan and Haartsen, 2017)، تهیه و اجرای طرح هادی با رویکردی یکپارچه و فراگیر در حال حاضر به سطح روستاهای بالای ۲۰ خانوار رسیده است. در این میان ارزیابی طرح‌ها و برنامه‌های توسعه روستایی مانند ارزیابی عملکرد مدیران روستایی و طرح‌های اجرایی در نواحی روستایی از جایگاه بسیار مهمی برخوردار است (Amini and Jamini, 2014). در ارتباط با موضوع مورد مطالعه مطالعات متعددی انجام گرفته است که در ادامه به نتایج چند پژوهش اشاره می‌شود. لازم به ذکر است با توجه به اینکه عنوان طرح هادی روستایی مختص کشورمان است، برای بررسی پژوهش‌های خارجی، مطالعاتی مرتبطی بررسی شده است (جدول ۱).

جدول ۱- مطالعات داخلی و خارجی انجام گرفته در ارتباط با موضوع مورد مطالعه

Table 1- Internal and external studies conducted in connection with the subject

محققان / سال	هدف	نتایج
Mozaffar et al., 2008	ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی بر محیط زیست روستاهای ایران	فقدان یا نقص مطالعات محیطی به هنگام تهیه طرح‌ها، پیش‌بینی نکردن اثرات اجرای پروژه‌های دهگانه طرح هادی بر محیط طبیعی و محیط زیست روستاها، در زمان تهیه و اجرای طرح‌ها، از مهم‌ترین مشکلات طرح‌هایی هادی بر محیط‌زیست روستاهای کشور هستند
Zarei, 2010	نقد فرآیند تهیه طرح هادی روستایی	نبود یک نظام منسجم فکری و یک مفهوم استوار از طرح در گستره معاشناسی طرح‌های روستایی و شهری، عدم وجود منابع و استانداردهای معین برای بخش روستایی و ورود قوانین و استانداردهای شهری به صورت مستقیم و بدون یک شناخت صحیح از نیازمندی‌های زندگی روستایی، وام‌گیری از عناصر شهری و استفاده از آنها در طراحی روستا و ایرادات مربوط به عوامل شرکت‌کننده در تهیه طرح یعنی مشاوران، کارشناسان بنیاد و اعضا کمیته فنی، اصلی‌ترین مشکلات طرح‌های هادی هستند.
Motiee Langaroudi, and Yari, 2010	ارزیابی طرح‌های هادی روستایی بر حفاظت محیط زیست و برنامه‌ریزی فیزیکی	مطالعات طرح‌های هادی روستایی فاقد رویکرد نظام‌مند فضایی و آمایشی بوده و در عمل به سمت نوعی یکسان‌سازی فضایی، بدون توجه به تنوعات بارز طبیعی موجود در گستره سرزمین حرکت می‌کند.
Rezaei and Safa, 2014	مشکلات اجرای طرح هادی در شهرستان زنجان	پنج عامل مدیریتی - برنامه‌ریزی، زیست‌محیطی، فیزیکی، دانشی - اطلاعاتی و فنی، مهم‌ترین مشکلات اجرای طرح هادی در محدوده مطالعاتی هستند.
Azizpour, 2013	ضرورت بازاندیشی فکری در تهیه طرح هادی روستایی	ناکامی طرح هادی در سامان بخشی به نظام روستایی نتیجه اثرگذاری عوامل مختلفی است که در این میان تاثیر رویکرد نظری حاکم بر طرح (رهیافت برنامه‌ریزی جامع مبتنی بر نظریه کارکردگرایی)، اهمیت بیشتری دارد لذا بازاندیشی در تفکر حاکم بر طرح هادی امری محتوم و گریز ناپذیر است.

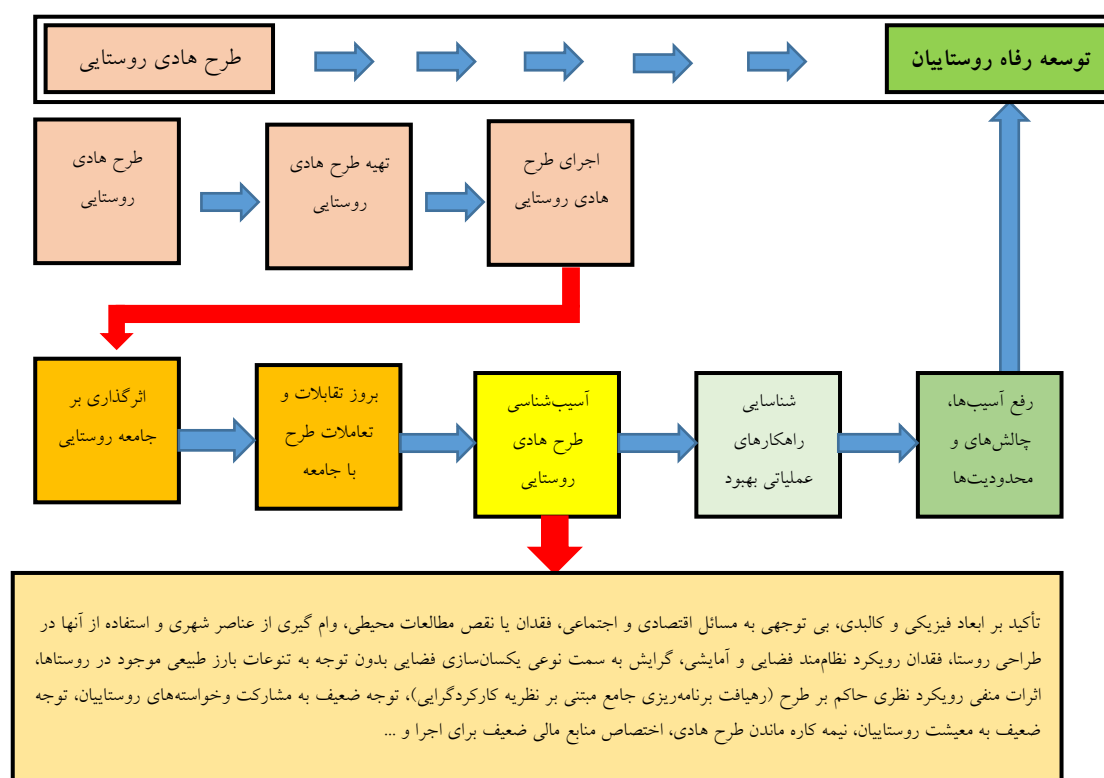
Continue of table 1-

ادامه جدول ۱ -

Imani et al., 2017	ارزیابی اثرات اجرای طرح هادی در توسعه پایدار روستای کندوان	میزان رضایت از عملکرد اجرای طرح هادی در نماگرهای مختلف مربوط به هر سه شاخص اکولوژیکی، اجتماعی - نهادی و اقتصادی در سطح پایین‌تر از متوسط بوده و به رغم تلاش‌های صورت گرفته، تهیه و اجرای طرح هادی روستایی به دلیل حاکمیت نگرش بخشی و نبود رویکرد سیستمی و کلی‌نگر، نتوانسته در جهت رفع نارسایی‌ها و پایداری کالبدی نظام فضایی عمل کند.
Kamanroodi Kojouri and Majidi, 2017	آسیب‌شناسی طرح‌های هادی روستایی در جمع‌آوری و دفع آب‌های سطحی	آسیب‌ها را می‌توان در سه بعد تعریف (شرح خدمات)، مدیریتی و اجرایی طبقه‌بندی کرد. آسیب‌های اجرایی طرح‌های هادی در دفع آب‌های سطحی، عمدتاً متأثر از آسیب‌های مدیریتی، رویکردهای (شرح خدمات)، عدم انجام مطالعات شبکه دفع آب‌های سطحی در حوضه آبخیز، عدم توجه به شیوه مدیریتی در اجرای طرح و عدم توجه به تسهیلگری و به مشارکت طلبیدن مردم روستا است.
Berk and Akdemir, 2006	بررسی تاثیر پروژه‌های توسعه در مناطق روستایی استان یوزگات در ترکیه	کشاورزان به خوبی از اهداف پروژه، مطلع نبوده و مشارکتی در مراحل مختلف آن نداشته‌اند و پروژه نتوانسته است انتظارات را از لحاظ توسعه منطقه ای و فعالیت‌های مختلف (دامداری، جنگلداری، برنامه‌های زنان، ایجاد منابع درآمد اضافی و غیره) برآورده سازد.
Afouda Yabi and Afari-Sefa, 2009	بررسی تاثیر پروژه‌های توسعه روستایی بر بهره‌وری کشاورزی در بنین	پروژه‌های تولید و بهره‌برداری کشاورزی اثرات مثبت بر کشاورزی داشته‌اند و برای افزایش تأثیر پروژه‌ها به بهبود مدیریت پروژه‌های کشاورزی نیاز است و باید اهداف و فعالیت‌های این پروژه‌ها در راستای بهبود بخشیدن به مشکلات توسعه روستاییان، به ویژه جوامع فقیر و حاشیه‌نشین، گام بردارد.
Madu and Wakili, 2012	بررسی اثر پروژه توسعه کشاورزی بر کشاورزان ایالت ادموا در نیجریه	پروژه تأثیر مثبت و معناداری بر بهره‌وری کشاورزان روستایی، درآمد، دسترسی به اعتبار و استاندارد زندگی روستاییان داشته است. با این وجود، این پروژه تأثیر قابل توجهی بر زیرساخت‌های روستایی، تثبیت فناوری‌های پیشرفته و اندازه مزارع نداشته است
Mikaeil et al., 2013	اثرات فیزیکی طرح جامع روستایی در شهرستان آمل	طرح جامع روستایی در توسعه و گسترش معابر و خیابان‌ها و خدمات زیرساختی موثر بوده است اما در جذب مشارکت روستاییان در اجرای طرح جامع روستایی موفق نبوده است.
Hosseini et al., 2015	ارزیابی تاثیر برنامه نوسازی و مقاوم‌سازی بخش روستایی شهرستان تفرش	در مطالعات مکانیک خاک، که برای روستاهای واقع در دامنه‌های مناطق تپه‌ای، نزدیک رودخانه‌ها و یا مستعد زمین لرزه بسیار مهم هستند، در طرح پیشنهادی گنجانده نشده است و مسائل حیاتی در بازسازی و تقویت ساختاری خانه‌ها توسط بنیاد مسکن ارائه نشده است.
Taheri Karimi and Javani, 2016	آسیب‌شناسی تحولات تاریخی روستای سوناس در شهرستان مهاباد	با اجرای طرح‌های مختلف روستایی، این روستا در ابعاد اقتصادی و اجتماعی و نحوه استفاده از اراضی مسکونی و غیرمسکونی روستا به تدریج متحول شده است و ساختار مشاغل به سوی شغل-های خدماتی رفته و در مجموع روستا بافت تاریخی و ارزشمند خود را از دست داده است.
Azizi and Riahi, 2020	سنجش اثرات اجرایی اقتصادی طرح هادی بر روستاهای شهرستان شهریار	اثر اجرایی طرح هادی بر توسعه اقتصادی روستاها پایین‌تر از حد متوسط بوده است. تأکید بیش از حد بر توسعه کالبدی روستا و توجه ضعیف به دیگر ابعاد توسعه روستایی و نپرداختن به ارزیابی‌های قبل از اجرا، از مهم‌ترین دلایل عدم موفقیت این طرح در توسعه اقتصاد روستایی هستند
Khodayi et al., 2020	موانع و مشکلات اجرای طرح هادی در مناطق روستایی شهرستان تبریز	عدم مشارکت روستاییان در فرایند مدیریت طرح هادی، عدم تناسب طرح با نیازها و مسائل اصلی روستاییان و عدم آشنایی مدیران، پیمانکاران و مشاوران طرح‌ها با محیط روستایی، مهم‌ترین مشکلات اجرایی طرح هادی هستند.

علاوه بر مطالعات مذکور نتایج چند پژوهش دیگر با هدف ارزیابی اثرات طرح هادی مناطق روستایی مختلف در ایران نشان می‌دهد تأثیر و تأکید بیشتر طرح هادی روستایی بر ابعاد کالبدی و فیزیکی توسعه روستایی بوده و اثرگذاری ابعاد اقتصادی و اجتماعی و زیست‌محیطی آن در سطح ضعیفی قرار دارد (Mohammadi Yegane et al., 2012; Rezaei and Shokati Ameghani, 2014; Anabestani et al, 2015; Rezaei and Safa, 2015; Cheraghi et al., 2016; Azmi et al., 2017; Riyahi et al., 2017; Ghanbari and Mohammadi, 2017; Jalalian et al., 2017).

بررسی سوابق و پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که در اکثر مطالعات محققان به ارزیابی عملکرد طرح‌های توسعه روستایی از جمله طرح هادی روستایی پرداخته‌اند و این طرح‌ها اثرات متفاوتی (عملکرد مثبت، منفی و فاقد اثرگذاری) بر جوامع روستایی داشته‌اند. با توجه به فراگیری و ملی بودن طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی کشور و صرف هزینه‌های فراوان برای تهیه و اجرای آن، تاکنون در زمینه آسیب‌شناسی این طرح‌ها، مطالعه منسجمی انجام نگرفته است. از این‌رو آسیب‌شناسی این طرح‌ها و ارائه راهکارهای عملیاتی بهبود آن از سوی جامعه محلی که به نوعی با اثرات این طرح تعاملات و تقابلات زیادی دارند، می‌تواند در بهبود اثرگذاری این طرح‌ها موثر واقع گردد. متناسب با مطالب عنوان شده می‌توان مدل زیر را برای مراحل مختلف تهیه و اجرای طرح هادی روستایی، که هدف نهایی آن توسعه و رفاه روستایان است، ترسیم نمود (شکل ۱).



شکل ۱: فرایند تهیه و اجرای طرح هادی با تأکید بر آسیب‌شناسی آن در سکونتگاه‌های روستایی

Figure 1: The process of preparation and implementation of Hadi plan with emphasis on its pathology in rural settlements (Mozaffar et al., 2008; Zarei, 2010; Motiee Langaroudi and Yari, 2010; Rezaei and Safa, 2014; Azizpour, 2013; Imani et al., 2017; Kamanroodi Kojouri and Majidi, 2017; Berk and Akdemir, 2006; Afouda Yabi and Afari-Sefa, 2009; Madu and Wakili, 2012; Mikaeil et al., 2013; Hosseini et al., 2015; Taheri Karimi and Javani, 2016; Azizi and Riahi, 2020; Khodayi et al., 2020)

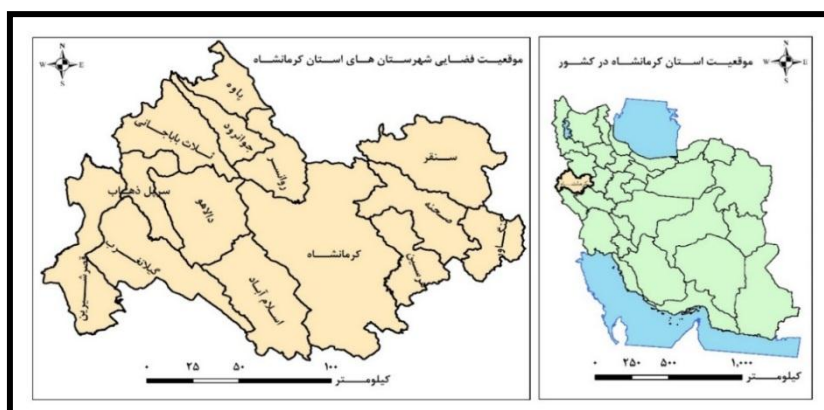
منطقه مورد مطالعه

بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی کشور، استان کرمانشاه متشکل از ۱۴ شهرستان (اسلام‌آبادغرب، پاوه، ثلاث و باباجانی، جوانرود، دالاهو، روانسر، سرپل ذهاب، سنقر، صحنه، قصرشیرین، کرمانشاه، کنگاور، گیلانغرب و هرسین)، ۳۰ بخش، ۸۷ دهستان، ۶۴ شهر، ۳۱۵۲ آبادی و ۲۸۵۴ روستا است (شکل ۲). بررسی‌ها نشان می‌دهد تاکنون ۸۵۶ طرح هادی در روستاهای استان اجرا شده است که در این میان در شهرستان‌های کرمانشاه و قصرشیرین بیشترین و کمترین طرح هادی اجرا شده است (جدول ۲).

جدول ۲- تعداد و درصد طرح هادی اجرا شده در شهرستان‌های استان به تفکیک

Table 2- The number and percentage of conductor projects implemented in the county of the province separately

شهرستان	اسلام‌آبادغرب	پاوه	ثلاث‌باباجانی	جوانرود	دالاهو	روانسر	سرپل‌ذهاب	سنقر	صحنه	قصرشیرین	کرمانشاه	کنگاور	گیلانغرب	هرسین	کل
تعداد	۷۲	۳۱	۵۳	۳۹	۴۵	۳۲	۷۳	۶۹	۹۶	۲۴	۲۰۰	۴۰	۴۶	۳۶	۸۵۶
درصد	۸/۴	۳/۶	۶/۲	۴/۶	۵/۳	۳/۷	۸/۵	۸/۱	۱۱/۲	۲/۸	۲۳/۴	۴/۷	۵/۴	۴/۲	۱۰۰

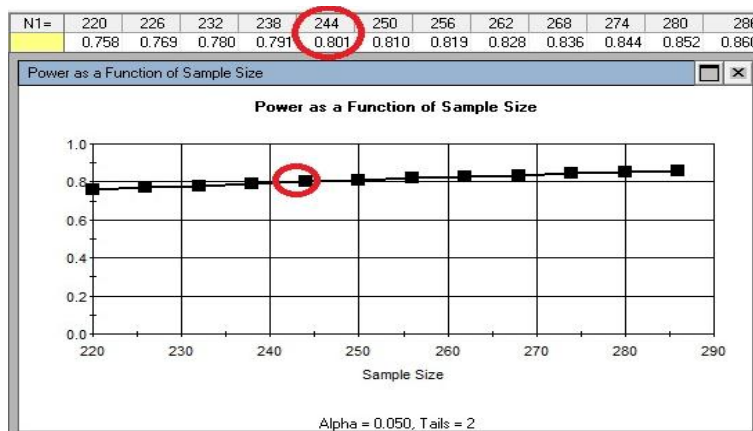


شکل ۲: موقعیت جغرافیایی استان کرمانشاه در ایران

Figure 2: Geographical location of Kermanshah province in Iran

مواد و روش‌ها

به لحاظ تقسیم‌بندی‌های انجام گرفته در خصوص پژوهش‌های علمی، پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل ۸۵۶ نقطه روستایی استان کرمانشاه است که در آن‌ها طرح هادی اجرا شده است. با توجه به محدودیت‌های انجام سرشماری و دشواری مراجعه به تمامی روستاها و همچنین شیوع بیماری کرونا، با استفاده از نرم‌افزار سمپل پاور ۲۴۴ روستا به عنوان نمونه آماری برآورد شد. این حجم نمونه همانطور که ملاحظه می‌شود (شکل ۳) با توان آزمون ۰/۸۰ و سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد انتخاب شده است.



شکل ۳: حجم نمونه با استفاده از نرم‌افزار سمپل پاور

Figure 3: Sample size using Sample Power software

ابزار اصلی پژوهش جهت گردآوری داده‌های میدانی، پرسشنامه محقق ساخته است که در چهار بخش اصلی طراحی شده است (جدول ۳). بخش اول پرسشنامه به اثرات طرح هادی بر توسعه روستایی (قبل و بعد از اجرای طرح)، بخش دوم به رضایتمندی روستاییان از طرح هادی، بخش سوم به آسیب‌های طرح هادی و بخش چهارم در قالب یک سوال کلی، به راهکارهای بهبود عملکرد طرح هادی اختصاص یافته است. روایی و پایایی پرسشنامه مذکور با مراجعه به کارشناسان مربوطه و انجام پیش‌آزمون (تکمیل ۳۰ پرسشنامه)، به تأیید نهایی رسید. لازم به ذکر بخش اول، دوم و سوم پرسشنامه در قالب طیف پنج قسمتی لیکرت طراحی شده است.

جدول ۳- شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش و بررسی روایی و پایایی آن‌ها

Table 3- Research indicators and variables and checking their validity and reliability

شاخص	تعداد متغیر	متغیرها	آلفای کرونباخ	KMO	Barttlets	Sig
برنامه‌ریزی طرح هادی (قبل)	۳۶	اثر اجرای طرح هادی بر مشارکت و همکاری میان روستاییان؛ نزاع و درگیری میان روستاییان؛ ماندگاری جوانان در روستا؛ مشارکت میان روستاییان و مدیران روستایی (شورا و دهیار)؛ جمعیت روستا؛ انجام کارهای گروهی؛ مهاجرت به داخل روستا؛ تعداد ساخت و ساز در روستا؛ ساخت و ساز غیرمجاز؛ مقاومت‌سازی مساکن روستا؛ جهت‌گیری مناسب سمت توسعه روستا؛ شناسایی و نگهداری از بافت‌های تاریخی؛ کیفیت معابر و کوچه‌ها؛ روشنایی معابر؛ توجه به حفاظت از منابع آب؛ توجه به حفاظت از منابع خاک؛ حفاظت از اراضی طبیعی؛ حفاظت از اراضی کشاورزی؛ جمع‌آوری آب‌های سطحی؛ جمع‌آوری زباله؛ بهداشت محیط روستا؛ وضعیت دفع فاضلاب؛ خانه بهداشت؛ فضای سبز و پارک؛ فضای آموزشی (مدرسه ابتدایی و راهنمایی و ...)؛ توزیع خدمات عمومی در روستا (نظیر مدرسه، خانه بهداشت، فضای سبز و ...)؛ مناسب بودن مساحت واحدهای تازه تأسیس با شرایط معیشت و زندگی روستاییان؛ مشخص شدن مالکیت‌ها در روستا؛ صدور سند مالکیت روستایی؛ درآمد روستاییان؛ اشتغال روستاییان؛ ارزش زمین مسکونی؛ ارزش زمین زراعی؛ ارزش مسکن و سرمایه‌گذاری در روستا	۰/۷۳۶	۰/۷۲۶	۹۳۶/۷۶۱	۰/۰۰۰
برنامه‌ریزی طرح هادی (بعد)	۳۶	رضایتمندی از وضعیت فیزیکی و کالبدی روستا؛ بهداشتی روستا؛ کیفیت معابر و جدول‌کشی؛ فضای ورزشی؛ فضای تفریحی و پارک و فضای سبز؛ فضای آموزشی؛ فضای مذهبی؛ دفع آب‌های سطحی و فاضلاب روستا؛ درآمد روستاییان؛ کسب و کار و اشتغال‌زایی؛ توجه به مدیریت بهینه منابع آب و خاک زراعی و حفاظت از آن‌ها؛ در نظر گرفتن مکان مناسب برای کارگاه‌های صنعتی؛ کمک به ماندگاری جوانان در روستا؛ افزایش جمعیت روستا و چشم انداز و ظاهر روستا	۰/۷۹۱	۰/۷۷۲	۵۰۳/۲۴۱	۰/۰۰۰
رضایتمندی از طرح هادی	۱۵	ملزم کردن روستاییان به رعایت قوانین و مقررات بنیاد مسکن؛ تملک اراضی منابع طبیعی مجاور روستا توسط بنیاد مسکن در فرایند تهیه و اجرای طرح؛ درصد بالای اخذ سهم زمین توسط بنیاد مسکن در فرایند الحاق به طرح؛ اعمال حریم‌های متعدد ادارات مختلف (راه، برق، گاز، آب منطقه‌ای، میراث فرهنگی و ...)؛ ملزم کردن روستاییان به پرداخت هزینه‌های تحمیلی در فرایند تغییر کاربری؛ اعمال محدودیت برای ساخت و ساز روستاییان؛ عدم تطابق مساحت قطعات پیشنهادی با نیازهای معیشتی (محل نگهداری دام، انبار علوفه و ...)؛ نیمه کاره ماندن اجرای طرح هادی؛ فاصله زمانی زیاد میان تصویب طرح هادی و اجرای آن؛ تخصیص اعتبار پایین برای تهیه و اجرای طرح هادی روستا؛ اعمال سلیقه صاحب نفوذان روستایی در اجرای طرح هادی؛ ضعف شفافیت، آگاه‌سازی و اطلاع‌رسانی روستاییان در فرایند تهیه و اجرای طرح؛ ضعف مشارکت و همکاری روستاییان در تهیه طرح؛ کم توجهی به نیازها، نظرات و خواسته‌های روستاییان در اجرای طرح هادی؛ همکاری ضعیف میان دست‌اندرکاران تهیه و اجرای طرح با اهالی روستا؛ مکان‌یابی غیرواقعی بعضی از کاربری‌ها (نظیر مکان دفع زباله، گورستان فضای سبز، پارک، و ...)؛ انتخاب نامناسب سمت و جهت توسعه روستا؛ توجه ضعیف به بحث مالکیت در مکان‌یابی کاربری‌ها؛ عدم تناسب میان جمعیت و کاربری‌ها؛ تطابق ضعیف مصالح مورد استفاده در طرح با نیازهای واقعی روستا (سنگفرش، آسفالت و ...)؛ امکان زمینه درگیری و نزاع میان روستاییان؛ از بین رفتن اراضی اشتراکی و عمومی در روستا؛ افزایش قیمت زمین در روستا و قدرت خرید پایین روستاییان برای خرید زمین؛ عدم تقویت بنیان اقتصادی روستا؛ برهم زدن بافت سنتی روستا؛ دادن جلوه و ظاهر شهری به روستا؛ فراهم کردن زمینه ورود افراد غیربومی (غالباً شهری) به واسطه فروش زمین‌های تفکیکی بنیاد مسکن به آن‌ها؛ عدم اجرای کاربری‌های بهداشتی و آموزشی پیشنهاد شده در دوره طرح؛ عدم دستیابی طرح به اهداف کالبدی و رفاهی (آسفالت و روشنایی معابر، احداث پارک و فضای بازی کودک، فضای ورزشی و ...)؛ حفاظت ضعیف از اراضی زراعی و منابع طبیعی و استفاده از مصالح با کیفیت پایین در اجرای طرح هادی	۰/۸۴۲	۰/۷۸۴	۸۶۵/۲۹۸	۰/۰۰۰
آسیب‌های عملکردی طرح هادی	۳۱	ملزم کردن روستاییان به رعایت قوانین و مقررات بنیاد مسکن؛ تملک اراضی منابع طبیعی مجاور روستا توسط بنیاد مسکن در فرایند تهیه و اجرای طرح؛ درصد بالای اخذ سهم زمین توسط بنیاد مسکن در فرایند الحاق به طرح؛ اعمال حریم‌های متعدد ادارات مختلف (راه، برق، گاز، آب منطقه‌ای، میراث فرهنگی و ...)؛ ملزم کردن روستاییان به پرداخت هزینه‌های تحمیلی در فرایند تغییر کاربری؛ اعمال محدودیت برای ساخت و ساز روستاییان؛ عدم تطابق مساحت قطعات پیشنهادی با نیازهای معیشتی (محل نگهداری دام، انبار علوفه و ...)؛ نیمه کاره ماندن اجرای طرح هادی؛ فاصله زمانی زیاد میان تصویب طرح هادی و اجرای آن؛ تخصیص اعتبار پایین برای تهیه و اجرای طرح هادی روستا؛ اعمال سلیقه صاحب نفوذان روستایی در اجرای طرح هادی؛ ضعف شفافیت، آگاه‌سازی و اطلاع‌رسانی روستاییان در فرایند تهیه و اجرای طرح؛ ضعف مشارکت و همکاری روستاییان در تهیه طرح؛ کم توجهی به نیازها، نظرات و خواسته‌های روستاییان در اجرای طرح هادی؛ همکاری ضعیف میان دست‌اندرکاران تهیه و اجرای طرح با اهالی روستا؛ مکان‌یابی غیرواقعی بعضی از کاربری‌ها (نظیر مکان دفع زباله، گورستان فضای سبز، پارک، و ...)؛ انتخاب نامناسب سمت و جهت توسعه روستا؛ توجه ضعیف به بحث مالکیت در مکان‌یابی کاربری‌ها؛ عدم تناسب میان جمعیت و کاربری‌ها؛ تطابق ضعیف مصالح مورد استفاده در طرح با نیازهای واقعی روستا (سنگفرش، آسفالت و ...)؛ امکان زمینه درگیری و نزاع میان روستاییان؛ از بین رفتن اراضی اشتراکی و عمومی در روستا؛ افزایش قیمت زمین در روستا و قدرت خرید پایین روستاییان برای خرید زمین؛ عدم تقویت بنیان اقتصادی روستا؛ برهم زدن بافت سنتی روستا؛ دادن جلوه و ظاهر شهری به روستا؛ فراهم کردن زمینه ورود افراد غیربومی (غالباً شهری) به واسطه فروش زمین‌های تفکیکی بنیاد مسکن به آن‌ها؛ عدم اجرای کاربری‌های بهداشتی و آموزشی پیشنهاد شده در دوره طرح؛ عدم دستیابی طرح به اهداف کالبدی و رفاهی (آسفالت و روشنایی معابر، احداث پارک و فضای بازی کودک، فضای ورزشی و ...)؛ حفاظت ضعیف از اراضی زراعی و منابع طبیعی و استفاده از مصالح با کیفیت پایین در اجرای طرح هادی	۰/۷۶۵	۰/۷۴۳	۸۳۹/۹۸۵۹۲۷	۰/۰۰۰

برای توزیع پرسشنامه‌ها، متناسب با تعداد طرح هادی اجرا شده در هر شهرستان، تعدادی روستا با در نظر گرفتن بنیان‌های جغرافیایی (جمعیت، فاصله از مراکز شهری، معیشت و ...) به صورت هدفمند (۲۴۴ روستا) جهت تکمیل پرسشنامه انتخاب شدند و در ادامه در هر روستا پرسشنامه‌ها توسط مدیران و صاحب‌نظران روستایی تکمیل گردید (جدول ۴). جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از آزمون‌های ویلکاکسون، مقایسه میانگین و تحلیل عاملی اکتشافی در نرم‌افزار SPSS و برای مدل‌سازی یافته‌ها، از نرم‌افزار Amos Graphics استفاده شده است.

جدول ۴- نحوه تسهیم و توزیع پرسشنامه‌ها در بین شهرستان‌های ۱۴ گانه استان کرمانشاه

Table 4- Distribution of questionnaires among the 14 county of Kermanshah province

شهرستان	تعداد طرح هادی اجرا شده	تعداد روستاهای منتخب	شهرستان	تعداد طرح هادی اجرا شده	تعداد روستاهای منتخب
اسلام آباد غرب	۷۲	۲۱	صحنه	۹۶	۲۷
پاوه	۳۱	۹	قصرشیرین	۲۴	۷
ثلاث و باباجانی	۵۳	۱۵	کرمانشاه	۲۰۰	۵۷
جوانرود	۳۹	۱۱	کنگاور	۴۰	۱۱
دالاهو	۴۵	۱۳	گیلانغرب	۴۶	۱۳
روانسر	۳۲	۹	هرسین	۳۶	۱۰
سرپل ذهاب	۷۳	۲۱	مجموع	۸۵۶	۲۴۴
سنقر	۶۹	۲۰			

یافته‌ها و بحث

بررسی اثرات عملکردی طرح هادی بر توسعه روستایی

برای بررسی اثرات طرح هادی بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی استان کرمانشاه، ۳۶ متغیر توسعه روستایی با هم ترکیب شده و اثرات عملکردی طرح هادی بر آن‌ها بررسی شده است. برای دستیابی به این مهم، وضعیت متغیرهای توسعه روستایی قبل و بعد از اجرای طرح هادی با استفاده از آزمون ویل کاکسون بررسی شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که مقدار آماره Z^3 محاسبه شده در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی‌دار بوده و توسعه سکونتگاه‌های روستایی استان کرمانشاه در قبل و بعد از اجرای طرح هادی دارای تفاوت معناداری است. همچنین، نتایج گویای آن است که میزان میانگین رتبه‌ای محاسبه شده در مرحله بعد از اجرای طرح هادی با مقدار قابل توجهی (۱۲۵/۷۷)، بیشتر از مرحله قبل از اجرای طرح مذکور (۱۹/۷۷) است. بنابراین می‌توان چنین عنوان کرد که اجرای طرح هادی بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی موثر بوده است.

جدول ۵- مقایسه اثر عملکردی طرح هادی بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی استان کرمانشاه قبل و بعد از اجرای طرح

Table 5- Comparison of the functional effect of the Hadi plan on the development of rural settlements in Kermanshah province before and after the implementation of the plan

Sig	میانگین رتبه‌ای		Z	-
	بعد از اجرای طرح هادی	قبل از اجرای طرح هادی		
۰/۰۰۰	۱۲۵/۷۷	۱۹/۷۷	-۱۳/۱۶۳	متغیرهای توسعه روستایی

۳- علت منفی شدن مقدار Z، کمتر بودن میانگین رتبه‌ای متغیرهای توسعه روستایی قبل از اجرای طرح هادی نسبت به بعد از اجرای طرح هادی است.

ارزیابی رضایتمندی روستاییان از عملکرد طرح هادی

با وجود اثر مثبت عملکردی طرح هادی بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی محدوده مطالعاتی، در این بخش میزان رضایتمندی روستاییان از طرح هادی با استفاده از جدول توزیع فراوانی و آزمون مقایسه میانگین بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهد میزان رضایت ۵۶/۶ درصد روستاییان در سطح بسیار ضعیف و ۳۰/۷ درصد در سطح متوسط و ۱۲/۷ درصد در سطح زیاد و بسیار زیاد بوده است. همچنین نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای (با در نظر گرفتن عدد ۳ به عنوان مبنای آزمون) نشان می‌دهد میانگین محاسبه شده با مقدار ۲/۵۳۳ به صورت معناداری کمتر حد مبنا بوده و منفی شده آماره‌های t ، اختلاف از میانگین و حد بالا و پایین نیز موید این مطلب است. بنابراین با توجه به یافته‌های حاصل شده می‌توان چنین عنوان کرد که علی‌رغم اثر عملکردی مثبت طرح هادی بر توسعه روستایی، میزان رضایتمندی روستاییان از طرح هادی، پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد. میزان رضایت ضعیف ساکنان از طرح هادی روستایی را می‌توان به علت یا علت‌هایی نسبت داد که و آن‌ها را در مجموعه آسیب‌های طرح هادی گنجانده که در ادامه به این مهم پرداخته شده است.

جدول ۶- بررسی وضعیت رضایتمندی روستاییان از طرح هادی روستایی

Table 6- Investigating the satisfaction status of villagers with the rural Hadi plan

رضایتمندی از طرح هادی	سطح	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
	بسیار ضعیف	۲۰	۸/۲	۸/۲
	ضعیف	۱۱۸	۴۸/۴	۵۶/۶
	متوسط	۷۵	۳۰/۷	۸۷/۳
	زیاد	۲۲	۹	۹۶/۳
	بسیار زیاد	۹	۳/۷	۱۰۰
	کل	۲۴۴	۱۰۰	-

جدول ۷- بررسی وضعیت رضایتمندی روستاییان از طرح هادی با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای

Table 7- Investigating the status of villagers' satisfaction with Hadi plan using one-sample t-test

رضایتمندی از طرح هادی	مبنای آزمون = ۳					
	t	درجه آزادی	معنی‌داری	میانگین	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد
						حد بالا حد پایین
	-۱۲/۱۵۸	۲۴۳	۰/۰۰۰	۲/۵۳۳	-۰/۴۶۶	-۰/۳۹۱ -۰/۵۴۲

شناسایی آسیب‌های عملکردی طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی

پس از مشخص شدن وضعیت رضایتمندی ضعیف ساکنان از طرح هادی، که می‌توان آن را معلول عوامل متعددی تصور کرد، در این بخش از پژوهش اقدام به شناسایی مهم‌ترین آسیب‌های عملکردی طرح هادی روستایی شده است. برای شناسایی عمده‌ترین مهم‌ترین آسیب‌های عملکردی طرح هادی در قالب چند عامل مهم و محدود، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. مقدار KMO محاسبه شده ۰/۷۳۵ بود و نشان‌دهنده مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی بوده و آماره بارتلت نیز با مقدار ۲۲۷۱/۰۶۳، در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار بود. در این تحقیق عواملی مورد پذیرش قرار گرفته‌اند که مقدار ویژه آن‌ها بزرگ‌تر از ۱ بوده است. بر این اساس تعداد هشت عامل به‌عنوان عمده-

ترین آسیب‌های عملکردی طرح هادی شناسایی شده‌اند. همان‌طور که مشاهده می‌شود (جدول ۸) در مجموع عوامل شناسایی شده توانسته‌اند ۶۳/۹۸۶ درصد از واریانس آسیب‌های عملکردی طرح هادی را تبیین کرده‌اند. درصد تبیین واریانس عوامل شناسایی شده به ترتیب عبارت است از: عامل اول ۱۰/۶۶۶، عامل دوم ۹/۲۳۷، عامل سوم ۸/۶۵۹، عامل چهارم ۸/۴۱۳، عامل پنجم ۸/۲۳۱، عامل ششم ۷/۰۱، عامل هفتم ۶/۹۶۳ و عامل هشتم ۴/۸۰۵.

جدول ۸- عامل‌های استخراج شده در خصوص آسیب‌های عملکردی طرح هادی روستایی

Table 8- The extracted factors regarding the functional damage of the rural Hadi plan

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد تجمعی واریانس
اول	۲/۸۸	۱۰/۶۶۶	۱۰/۶۶۶
دوم	۲/۴۹۴	۹/۲۳۷	۱۹/۹۰۳
سوم	۲/۳۳۸	۸/۶۵۹	۲۸/۵۶۳
چهارم	۲/۲۷۲	۸/۴۱۳	۳۶/۹۷۶
پنجم	۲/۲۲۲	۸/۲۳۱	۴۵/۲۰۷
ششم	۱/۸۹۳	۷/۰۱	۵۲/۲۱۷
هفتم	۱/۸۸	۶/۹۶۳	۵۹/۱۸۱
هشتم	۱/۲۹۷	۴/۸۰۵	۶۳/۹۸۶

نام‌گذاری عامل‌ها

لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر برای چرخش عامل‌ها از روش وریماکس استفاده شده است. در این مرحله متغیرهایی که بار عاملی آن‌ها بزرگ‌تر از ۰/۵ بوده است، معنی‌دار فرض شده‌اند (جدول ۹).

عامل اول: نتایج جدول (۹) نشان می‌دهد متغیرهای بارگذاری در عامل اول (ملزم کردن روستاییان به رعایت قوانین و مقررات بنیاد مسکن، تملک اراضی منابع طبیعی مجاور روستا توسط بنیاد مسکن در فرایند تهیه و اجرای طرح، درصد بالای اخذ سهم زمین توسط بنیاد مسکن در فرایند الحاق به طرح، اعمال حریم‌های متعدد ادارات مختلف (راه، برق، گاز، آب منطقه‌ای، میراث فرهنگی و ...))، ملزم کردن روستاییان به پرداخت هزینه‌های تحمیلی و اعمال محدودیت برای ساخت و ساز روستاییان) توانسته‌اند حدود ۱۰/۶۶۶ درصد واریانس متغیر وابسته پژوهش را تبیین نمایند. با توجه به بار معنایی و مفهومی متغیرهای فوق، عامل اول "قوانین محدودکننده ادارات خدمات‌رسان و توافقات توأم با تملک اراضی منابع طبیعی" نام‌گذاری شد.

عامل دوم: همان‌طوری‌که نتایج جدول (۹) نشان می‌دهد پنج متغیر عدم تطابق مساحت قطعات پیشنهادی با نیازهای معیشتی (محل نگهداری دام، انبار علوفه و...)، نیمه کاره ماندن اجرای طرح هادی، فاصله زمانی زیاد میان تصویب طرح هادی و اجرای آن، تخصیص اعتبار پایین برای تهیه و اجرای طرح هادی روستا و اعمال سلبه صاحب نفوذان روستایی در اجرای طرح هادی، با تبیین ۹/۲۳۷ درصد از واریانس آسیب‌های طرح هادی، در عامل دوم بارگذاری شده‌اند. دقت در ماهیت متغیرهای فوق، تداعی کننده ضعف زمانی، مالی و محتوایی طرح هادی است، لذا، عامل دوم "ضعف بنیان محتوایی و اجرایی پروژه" نام‌گذاری شد.

عامل سوم: ضعف شفافیت، آگاه‌سازی و اطلاع‌رسانی روستاییان در فرایند تهیه و اجرای طرح، ضعف به مشارکت و همکاری روستاییان در تهیه طرح، کم‌توجهی به نیازها، نظرات و خواسته‌های روستاییان در اجرای طرح هادی و همکاری ضعیف میان دست‌اندرکاران تهیه و اجرای طرح با اهالی روستا، متغیرهایی هستند که با تبیین ۸/۶۵۹ درصد از واریانس متغیر وابسته پژوهش، در عامل سوم قرار گرفته‌اند. با توجه به ارتباط مفهومی متغیرهای فوق با یکدیگر، این عامل، "ضعف سیستم مشارکتی" نام‌گذاری شد.

عامل چهارم: نتایج جدول (۹) نشان می‌دهد متغیرهای مکان‌یابی غیرواقعی بعضی از کاربری‌ها (نظیر مکان دفع زباله، گورستان فضای سبز، پارک، و ...)، انتخاب نامناسب سمت و جهت توسعه روستا، توجه ضعیف به بحث مالکیت در مکان‌یابی کاربری‌های عمومی، عدم تناسب میان جمعیت و کاربری‌ها و تطابق ضعیف مصالح مورد استفاده در طرح با نیازهای واقعی روستا (جدول، سنگفرش، آسفالت، روکش آهنی جدول‌ها و ...)، با بارگذاری شدن در عامل چهارم، توانسته‌اند ۸/۴۱۳ درصد از واریانس آسیب‌های طرح هادی روستایی را تبیین نمایند. دقت در مفهوم متغیرهای فوق، بر مکان‌یابی غیر اصولی و تخصیص نامناسب خدمات و امکانات در محدوده مورد مطالعه دلالت دارد. از این‌رو این چهارمین عامل شناسایی شده در خصوص آسیب‌های طرح هادی روستایی، "ضعف مکان‌یابی و توسعه کالبدی" نام‌گذاری شد.

عامل پنجم: نتایج جدول (۹) نشان می‌دهد چهار متغیر امکان زمینه‌درگیری و نزاع میان روستاییان، از بین رفتن اراضی اشتراکی و عمومی در روستا، افزایش قیمت زمین در روستا و قدرت خرید پایین روستاییان برای خرید زمین و عدم تقویت بنیان اقتصادی روستا، با تبیین ۸/۲۳۱ درصد از واریانس آسیب‌های طرح هادی روستایی، در عامل پنجم بارگذاری شده‌اند. با توجه به مفهوم متغیرهای فوق، این عامل "ناپایداری اجتماعی - اقتصادی" نام‌گذاری شد.

عامل ششم: نتایج نشان می‌دهد سه متغیر برهم زدن بافت سنتی روستا، دادن جلوه و ظاهر شهری به روستا و فراهم کردن زمینه ورود افراد غیربومی (غالباً شهری) به روستا به واسطه فروش زمین‌های تفکیکی بنیاد مسکن به آن‌ها، در عامل ششم قرار گرفته‌اند و توانسته‌اند ۷/۰۱ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین نمایند. با توجه به مفهوم درونی متغیرهای بارگذاری شده در این عامل، ششمین عامل شناسایی شده، "تضعیف هویت و چشم‌انداز روستا" نام‌گذاری شد.

عامل هفتم: بررسی‌ها نشان می‌دهد عدم اجرای بعضی از کاربری‌ها نظیر کاربری‌های بهداشتی و آموزشی پیشنهاد شده در دوره طرح و عدم دستیابی طرح به اهداف کالبدی و رفاهی (آسفالت و روشنایی معابر، احداث پارک و فضای بازی کودک، فضای ورزشی و ...)، متغیرهایی هستند که تبیین ۶/۹۶۳ درصد آسیب‌های طرح هادی در عامل هفتم قرار گرفته‌اند. با توجه به ماهیت این متغیرها، این عامل "عدم تحقق‌پذیری" نام‌گذاری شد.

عامل هشتم: بر اساس یافته‌های حاصل شده دو متغیر حفاظت ضعیف از اراضی زراعی و منابع طبیعی و استفاده از مصالح با کیفیت پایین در اجرای طرح هادی در عامل هشتم قرار گرفته‌اند و توانسته‌اند ۸/۴۰۵ درصد از واریانس و متغیر وابسته پژوهش را تبیین نمایند. با توجه مفهوم کلی این متغیرها، این عامل "ناپایداری زیست‌محیطی - کالبدی" نام‌گذاری شد.

جدول ۹- نام‌گذاری عامل‌ها، ضرایب عاملی دوران یافته آسیب‌شناسی عملکردی طرح هادی روستایی

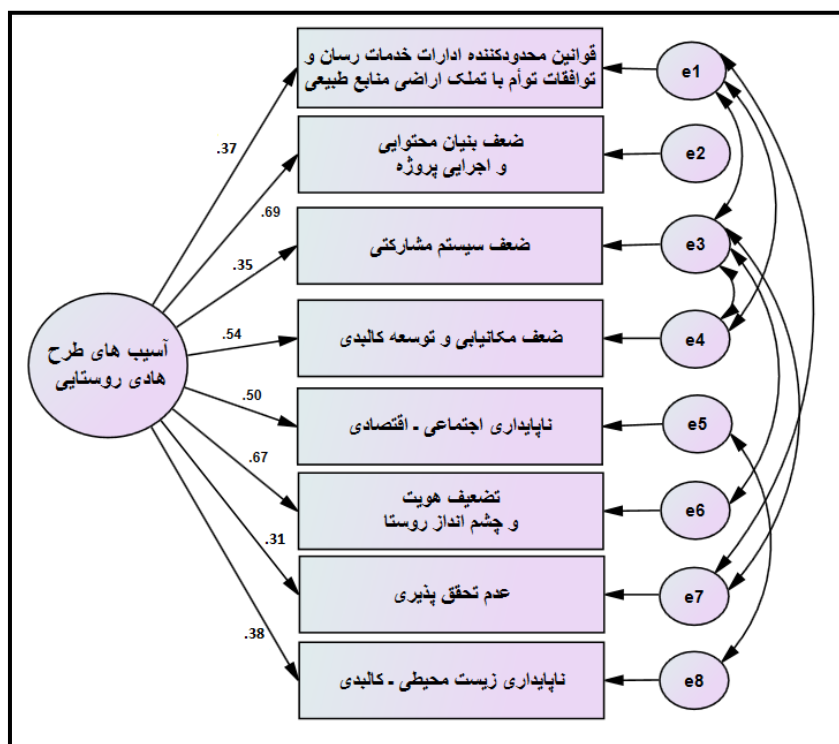
Table 9- Naming of the factors, factor coefficients of functional pathology of rural Hadi plan

عامل	مولفه‌ها	بارعاملی
قوانین محدودکننده ادارات خدمات‌رسان و توافقات توأم با تملك اراضی منابع طبیعی	ملزم کردن روستاییان به رعایت قوانین و مقررات بنیاد مسکن	۰/۶۴۴
	تملك اراضی منابع طبیعی مجاور روستا توسط بنیاد مسکن در فرایند تهیه و اجرای طرح	۰/۸۷۶
	درصد بالای اخذ سهم زمین توسط بنیاد مسکن در فرایند الحاق به طرح	۰/۸۳۹
	اعمال حریم‌های متعدد ادارات مختلف (راه، برق، گاز، آب منطقه‌ای، میراث فرهنگی و ...)	۰/۷۹۰
	ملزم کردن روستاییان به پرداخت هزینه‌های تحمیلی در فرایند تغییر کاربری	۰/۶۴۸
ضعف بنیان محتوایی و اجرایی پروژه	اعمال محدودیت برای ساخت و ساز روستاییان	۰/۷۳۱
	عدم تطابق مساحت قطعات پیشنهادی با نیازهای معیشتی (محل نگهداری دام، انبار علوفه و ...)	۰/۷۱۰
	نیمه کاره ماندن اجرای طرح هادی	۰/۷۹۲
	فاصله زمانی زیاد میان تصویب طرح هادی و اجرای آن	۰/۷۰۱
	تخصیص اعتبار پایین برای تهیه و اجرای طرح هادی روستا	۰/۵۹۰
ضعف سیستم مشارکتی	اعمال سبیلقه صاحب نفوذان روستایی در اجرای طرح هادی	۰/۵۶۹
	ضعف شفافیت، آگاه سازی و اطلاع‌رسانی روستاییان در فرایند تهیه و اجرای طرح	۰/۶۰۲
	ضعف مشارکت و همکاری روستاییان در تهیه طرح	۰/۵۰۸
	کم توجهی به نیازها، نظرات و خواسته‌های روستاییان در اجرای طرح هادی	۰/۶۵۰
	همکاری ضعیف میان دست‌اندرکاران تهیه و اجرای طرح با اهالی روستا	۰/۵۸۷
ضعف مکانیابی و توسعه کالبدی	مکان‌یابی غیرواقعی بعضی از کاربری‌ها (نظیر مکان دفع زباله، گورستان فضای سبز، پارک و ...)	۰/۷۱۲
	انتخاب نامناسب سمت و جهت توسعه روستا	۰/۷۱۹
	توجه ضعیف به بحث مالکیت در مکان‌یابی کاربری‌ها	۰/۶۴۵
	عدم تناسب میان جمعیت و کاربری‌ها	۰/۵۳۸
	تطابق ضعیف مصالح مورد استفاده در طرح با نیازهای واقعی روستا (سنگفرش، آسفالت و ...)	۰/۶۴۴
ناپایداری اجتماعی - اقتصادی	امکان زمینه درگیری و نزاع میان روستاییان	۰/۸۶۲
	از بین رفتن اراضی اشتراکی و عمومی در روستا	۰/۷۱۴
	افزایش قیمت زمین در روستا و قدرت خرید پایین روستاییان برای خرید زمین	۰/۶۸۷
	عدم تقویت بنیان اقتصادی روستا	۰/۵۱۹
	برهم زدن بافت سنتی روستا	۰/۵۷۲
تضعیف هویت و چشم‌انداز روستا	دادن جلوه و ظاهر شهری به روستا	۰/۶۵۴
	فراهم کردن زمینه ورود افراد غریب‌نژاد (غالباً شهری) به واسطه فروش زمین‌های تفکیکی بنیاد مسکن به آنها	۰/۶۰۳
	عدم اجرای کاربری‌های بهداشتی و آموزشی پیشنهاد شده در دوره طرح	۰/۷۵۸
	عدم دستیابی طرح به اهداف کالبدی و رفاهی (آسفالت و روشنایی معابر، احداث پارک و فضای بازی کودک، فضای ورزشی و ...)	۰/۷۴۱
	حفاظت ضعیف از اراضی زراعی و منابع طبیعی	۰/۵۶۳
محیطی - کالبدی	استفاده از مصالح با کیفیت پایین در اجرای طرح هادی	۰/۷۸۱

طرحی مدل تحلیل عاملی تأییدی آسیب‌های عملکردی طرح هادی روستایی

برای دستیابی به هدف فوق، ابتدا متغیرهای قرار گرفته در عامل‌های هشت‌گانه مربوط به آسیب‌های عملکردی طرح هادی روستایی با هم ترکیب شده و در ادامه مدل تحلیل عاملی تأییدی (CFA) مرتبه اول آسیب‌های عملکردی

طرح هادی در در محیط نرم‌افزار Amos Graphics ترسیم شده و در ادامه مدل مذکور اعتبارسنجی شده است (شکل ۴ و جدول ۱۰). همان‌طور که ملاحظه می‌شود (شکل ۴)، بارهای عاملی مربوط به هریک از عوامل هشت‌گانه شناسایی شده در وضعیت مطلوبی قرار دارند. به این صورت که بارهای عاملی حاصل شده بیشتر از ۰/۳ می‌باشد.



شکل ۴: مدل تحلیل عاملی تأییدی آسیب‌های عملکردی طرح هادی روستایی

Figure 4: Confirmatory factor analysis model of functional damages of the rural Hadi plan

برای بررسی برازش کلیت مدل اندازه‌گیری ترسیم شده، مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی برازش مدل از منابع معتبر استخراج شده و مقادیر محاسبه شده با معیارهای پیشنهادی تطبیق داده شد. همان‌طور که مشاهده می‌شود (جدول ۱۰)، وضعیت کلیه معیارهای برآورد شده با مقادیر مطلوب (معیارهای پیشنهادی) همخوانی بالایی داشته و در مجموع می‌توان چنین عنوان کرد که آسیب‌های عملکردی شناسایی شده در تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از مدل‌سازی در محیط نرم‌افزار Amos Graphics، نیز تأیید شده است.

جدول ۱۰- شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل آسیب‌های عملکردی طرح هادی روستایی

Table 10- Evaluation indicators of the generality of the functional damage model of the rural Hadi plan

شاخص	CMIN ^۱	DF	CMIN/DF	CFI	RMSEA	HOELTER	RMR	GFI	NFI	PRATIO
مقادیر	۱۳/۷۸۰	۱۳	۱/۰۶۰	۰/۹۹۷	۰/۰۱۶	۳۹۵	۰/۰۳۰	۰/۹۸۶	۰/۹۵۶	۰/۴۶۴
مقادیر پیشنهادی	-	-	-	>۰/۹	<۰/۰۸	>۷۵	≈ ۰	>۰/۹	>۰/۹	۰-۱

Lai & Lin, 2008; Ghasemi, 2010; Jamini and Jamshidi, 2021

۴- کای اسکوتر؛ ۲- درجه آزادی؛ ۳- کای اسکوتر نسبی؛ ۴- برازش تطبیقی؛ ۵- ریشه میانگین مربعات خطای برآورد؛ ۶- شاخص هلتر؛ ۷- ریشه دوم مربع باقیمانده؛ ۸- شاخص نیکویی برازش؛ ۹- شاخص نرمان شده بتلر- بونت؛ ۱۰- نسبت صرفه‌جویی

بنابراین با استناد به یافته‌های حاصل شده می‌توان چنین عنوان کرد که مهم‌ترین آسیب‌های عملکردی طرح هادی روستایی از دیدگاه جامعه محلی به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: قوانین محدودکننده ادارات خدمات‌رسان و توافقات توأم با تملک اراضی منابع طبیعی، ضعف بنیان محتوایی و اجرایی پروژه، ضعف سیستم مشارکتی، ضعف مکانیابی و توسعه کالبدی، ناپایداری اجتماعی - اقتصادی، تضعیف هویت و چشم‌انداز روستا، عدم تحقق‌پذیری و ناپایداری زیست‌محیطی - کالبدی.

نتیجه‌گیری

در حال حاضر طرح هادی روستایی کاربردی‌ترین، کلان‌ترین و جامع‌ترین طرحی است که در سکونتگاه‌های روستایی ایران تهیه و اجرا می‌شود و دارای اثرات متعددی بر ابعاد مختلف توسعه روستایی است. با توجه به صرف هزینه مالی قابل توجه، فراگیری فزاینده و اثرات قابل توجه تهیه و اجرای این طرح بر مناطق روستایی ایران، در زمینه آسیب‌شناسی طرح هادی روستایی خلأ مطالعاتی شدیدی وجود دارد و کمتر مورد توجه محققان و برنامه‌ریزان روستایی قرار گرفته است. یکی از مهم‌ترین و شاید کاربردی‌ترین شیوه‌های آسیب‌شناسی طرح مذکور، بررسی دیدگاه جامعه محلی در خصوص آثار عملکردی طرح هادی در جامعه روستایی است که تأثیرپذیرترین قشر جامعه از تهیه و اجرای این طرح هستند. در راستای آسیب‌شناسی عملکردی طرح هادی، سکونتگاه‌های روستایی استان کرمانشاه به عنوان محدوده مطالعاتی انتخاب شده‌اند که وقوع بلایای طبیعی متعدد از جمله سیل و زلزله و جمعیت انبوه روستانشین در این استان، از دلایل اصلی انتخاب این استان به عنوان محدوده مطالعاتی بوده است. نتایج پژوهش نشان داد وضعیت توسعه روستایی در محدوده مطالعاتی قبل و بعد از اجرای طرح هادی بهبود یافته است و به طور کلی طرح هادی در بهبود وضعیت توسعه روستایی موثر بوده است. از آنجایی که Afouda Yabi and Afari- (2009); Sefa, (2012); Madu and Wakili, (2013) و Mikaeil et al, در مطالعات خود به اثرات مثبت طرح‌های فیزیکی بر جوامع روستایی اذعان کرده‌اند، نتایج مطالعه حاضر با این پژوهش‌ها همسو می‌باشد.

علی‌رغم اثر مثبت اجرای طرح هادی بر توسعه روستایی در محدوده مطالعاتی، بررسی‌ها نشان داد میزان رضایتمندی ساکنان از طرح هادی پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد. نتیجه حاصل شده با نتایج پژوهش Imani et al, (2017) همسو می‌باشد. بدون شک سطح رضایتمندی پایین روستاییان، بازخورد آسیب‌ها و مشکلات ناشی از فرایند تهیه و اجرای طرح هادی است. در این زمینه نتایج پژوهش نشان داد مهم‌ترین آسیب‌های طرح هادی از دیدگاه جامعه محلی به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: قوانین محدودکننده ادارات خدمات‌رسان و توافقات توأم با تملک اراضی منابع طبیعی، ضعف بنیان محتوایی و اجرایی پروژه، ضعف سیستم مشارکتی، ضعف مکانیابی و توسعه کالبدی، ناپایداری اجتماعی - اقتصادی، تضعیف هویت و چشم‌انداز روستا، عدم تحقق‌پذیری و ناپایداری زیست‌محیطی - کالبدی.

یافته‌های فوق با نتایج پژوهش‌های (Mozaffar et al., 2008)؛ (Zarei, 2010)؛ Motiee Langaroudi and Yari, (2010)؛ (Rezaei and Safa, 2014)؛ (Azizpour, 2013)؛ (Kamanroodi Kojouri and Majidi, 2015)؛ (Taheri Karimi and Javani, 2017)؛ (Berk and Akdemir, 2006)؛ (Mikaeil et al, 2013)؛ (Hosseini et al, 2015) و (2016)، که هر یک به نوعی در مطالعاتی خود به آسیب‌های شناسایی شده در پژوهش حاضر به عنوان چالش‌ها و مشکلات و آسیب‌های طرح هادی اشاره کرده‌اند، همسو می‌باشد.

نتایج بررسی اعتبار یافته‌های حاصل شده در خصوص شناسایی آسیب‌های طرح هادی با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد نتایج حاصل شده مطلوبیت لازم را دارند و می‌توان به آسیب‌های شناسایی شده در قالب یک مدل تجربی معتبر، اتکا نمود. با توجه به نتایج حاصل شده در راستای رفع آسیب‌های شناسایی شده و بهبود آثار عملکردی طرح هادی، مهم‌ترین راهکارهای عملیاتی و اجرایی عبارت‌اند از:

تدوین و اعمال قوانین و مقررات متناسب با شرایط و شیوه معیشت روستاییان از سوی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، اختصاص سهم بیشتری از اراضی منابع طبیعی روستا به کاربری‌های عمومی در زمان تهیه طرح هادی، ممانعت از تأخیر در اجرای پروژه‌های پیشنهادی در طرح هادی، تعدیل و یا حذف حرایم تاسیساتی راه با توجه به شرایط توپوگرافی استان و محدودیت زمین جهت توسعه کالبدی روستاها از سوی اداره راهداری و حمل و نقل جاده‌ای کشور و استان (خوشبختانه اخیراً در جلسه شورای اداری شهرستان‌های پاوه و صحنه با ریاست استاندار، حریم تاسیساتی تمامی راه‌های شهرستان‌های مذکور اعم از راه‌های شهری و روستایی حذف گردیده است)، بازنگری در نحوه اعمال حرایم آثار و تپه‌های تاریخی میراث فرهنگی از سوی سازمان میراث فرهنگی با توجه محدودیت زمین در روستاها، تعدیل در اعمال حرایم زیست محیطی مناطق حفاظت شده از سوی سازمان حفاظت محیط زیست، تخصیص اعتبارات کافی برای تهیه طرح و اجرای پروژه‌های آن، شفاف‌سازی کلیه مراحل تهیه و اجرای طرح توسط متولیان با برگزاری جلسات توجیهی برای روستاییان، دهیاران، اعضا شورای اسلامی و مسولان محلی، مشارکت فعال روستاییان در فرایند تهیه و اجرای طرح (به‌طور مثال استفاده از ظرفیت دهیاران و اعضا شورای اسلامی روستا جهت شناخت سیستمی مسایل و مشکلات روستا و دعوت از دهیاران و اعضا شورای اسلامی در جلسات تصویب طرح هادی با داشتن حق رای)، استفاده از مشاوران و پیمانکاران با تجربه و آشنا به مسایل و مشکلات روستاییان، تدوین ضوابط و مقررات ساخت و ساز، تفکیک و قطعه‌بندی زمین‌های تفکیکی متناسب با شرایط اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، معیشتی و ... خاص هر روستا و جلوگیری از یکسان‌نگری این ضوابط، پیشبینی اعتبار لازم جهت غرامت ابنیه در معرض تعریض یا بازگشایی معابر به‌منظور سهولت اجرای طرح و رضایتمندی بیشتر روستاییان، آموزش مشاوران و پیمانکاران طرح‌های روستایی از سوی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان، در نظر گرفتن خواسته‌ها، تمایلات و نیازهای روستا در فرایند تهیه و اجرای پروژه، مکانیابی اصولی و منطقی کاربری‌های پیشنهادی، توجه

بیشتر به موضوع مالیکت اراضی برای پروژه‌های پیشنهادی، اولویت دادن به اهالی روستا در خصوص واگذاری زمین‌های تفکیکی، حفظ بافت و کالبد سنتی روستا و استفاده از مصالح بوم آورد، عدم تحمیل چشم‌انداز شهری به روستا و توجه بیشتر به سیما و منظر روستایی، استفاده از مصالح با دوام و متناسب با نیاز روستا در اجرای پروژه، حفاظت بیشتر از اراضی زراعی و باغی بعه‌نوان منابع درآمدی روستاییان، جلوگیری از اعمال نظرات و خواسته‌های شخصی ذی نفوذان روستایی در تهیه و اجرای طرح.

به نظر می‌رسد آسیب‌شناسی ساختاری طرح هادی (شرح خدمات تهیه و تدوین) و آسیب‌شناسی طرح هادی با تأکید بر مخاطرات چندگانه محیطی، دو موضوع کلیدی و ضروری هستند که انجام آن‌ها توسط محققان، به تقویت و پر کردن خلأ مطالعاتی در خصوص موضوع مورد مطالعه، کمک شایانی خواهد نمود.

References

- Yabi, J. A., & Afari-Sefa, V. (2009). Impact of rural development projects on agricultural productivity in selected regions of Benin. *African Journal of Agricultural Research*, 4(11), 1120-1128. <https://doi.org/10.5897/AJAR.9000403>.
- Amini, A., Jamini, D., (2014), "An analysis of the rural community evaluation of village administrations' performance using structural equation modeling". *Geographical Research*, 113 (29): 169-177. [In Persian]. <http://georesearch.ir/article-1-409-en.html>.
- Anabestani, A., Azizpur, F., Javanshiri, M., (2015), "The survey of satisfaction rural communities of landuse locating in rural guidance plan (Case study: Villages of Khaf county)", *Geographical Research*, 29(4), 165-180. [In Persian]. <http://georesearch.ir/article-1-330-en.html>.
- Anabestani, A., Javanshiri, M., Mousavi, S.M., (2018), "Effects of rural people's Participation Level on Successful Implementation of Rural Guidance [Hadi] Plan: A Case study of dashtestan county of Iran", *Journal of Village and Development*, 21(2), 1-28. [In Persian]. <https://doi.org/10.30490/rvt.2018.77108>.
- Azmi, A., Noori, M., Nasiri, A., Babaei, T., (2017), "Study of Effective Components on Guidance Plan Improvement base of Attitude of Rural Managers and Rural Council Members in Central district of Kermanshah County", *Journal of Applied Researches in Geographical Sciences*, 16(42): 83-108. [In Persian]. <http://jgs.khu.ac.ir/article-1-2689-en.html>.
- Azizi, S., Riahi, V (2020), "Assessment the economic impact of implementation of guidance plan in rural settlements (Case study: villages of Robatkarim)". *Journal of Regional Planning*, 399 pp: 79-94. [In Persian]. https://jzpm.marvdasht.iau.ir/article_3973.html?lang=en.
- Azizpour, F. (2013). "The necessary of conceptual rethinking in Rural Conducting plan", *Journal of Physical Development Planning*, 2(1), 81-90. [In Persian]. https://psp.journals.pnu.ac.ir/article_2165.html?lang=en.
- Azizpour, F., Hosseini Hassel, S., (2009), "Review on physical transition process in villages in the country (with Emphasize on Villages Guide Plan)", *Housing and Rural Environment*, 27(123): 42-55. [In Persian]. <http://jhre.ir/article-1-97-en.html>.
- Bagheri, A., Rashid Kolvir, H. (2018). "Attitudes of rural residents of ardabil county of iran towards the influence of guidance [Hadi] project on tourism infrastructural development", *Journal of Village and Development*, 21(1), 25-48. [In Persian]. <https://doi.org/10.30490/rvt.2018.66075>.
- Bahrami, R., Habibi, K., Ghaderi, R. (2011). "Strategic planning of rural tourism development (Case study: Rural areas of Kurdistan province)". *Biannual Journal of Urban Ecology Researches*, 3 61-74. [In Persian]. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.25383930.1390.2.3.5.0>.
- Berk, A., Akdemir, S. (2006), "Impacts of rural development projects on rural areas in turkey: A study on yozgat rural development project", *Journal of Applied Sciences*, 6 9,1892-1899. <https://doi.org/10.3923/jas.2006.1892.1899>.
- Cheraghi, M., Malakjafari, Z., Abbasi, J., Badri, S.A. (2016). "Evaluating the effects of rural conductor plans on creation of a iively rural habitat (Case study: GhaniBiglou, Zanzan County)", *Journal of Physical Development Planning*, 4, 50-59. [In Persian]. https://psp.journals.pnu.ac.ir/article_2412.html?lang=en.
- Christiaan, S., Haartsen, T. (2017). "The influence of symbolic and emotional meanings of rural facilities on reactions to closure: The case of the village supermarket". *Journal of Rural Studies*, 54, 326-336. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.07.005>.
- Ghanbari, S., Mohammadi, H., (2017), "Study the satisfaction rate of rural communities about land Use locating in rural guide plans", *Geography and Development Iranian Journal*, 47,37-50. [In Persian]. <https://doi.org/10.22111/gdij.2017.3182>.
- Ghasemi, V. (2010). "Structural equation modeling using amos graphics". Tehran Sociologists Pub. [In Persian]. <https://www.gisoom.com/book/1656780>.

- Government of The Islamic Republic of Iran, (2019), "**Preparation of rural guide plan For 37260 villages**", [online]: <http://dolat.ir/detail/316010>. [In Persian].
- Hosseini, S.B., Faizi, M., Norouzian-Maleki, S., Karimi Azari, A.R. (2015). "Impact evaluation of rural development plans for renovating and retrofitting of rural settlements Case Study: Rural Districts of Tafresh in Iran". *Environmental Earth Sciences*, 73 (7), 3033-3042. <https://doi.org/10.1007/s12665-011-1403-3>.
- Imani, B., Khalifeh, E., Ebrahimi, K. (2017), "Assessing the impacts of implementing a guidance plan in rural sustainable development (Case study: Kandovan Village, East Azerbaijan Province)". *Journal of Research and Rural Planning*, 18, 57-71. [In Persian]. <https://doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.56337>.
- Jalalian, H., Khodaiee, S., Amini Qovaghlou, E. (2017), "The effects of implementing the rural guide plan on the skeletal development of rural settlements (Case study: Somarin District in Ardabil County)", *Journal of Research and Rural Planning*, 6(17): 1-18. [In Persian]. <https://doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.47318>.
- Jamini, D., Jamshidi, A., (2021), "Modeling the Factors Affecting the Development of Entrepreneurship Indicators in Rural Areas of Iran (Case study: Owramanat Region, Kermanshah Province)", *Journal of Spatial Planning*, 11 (42): 73-94, [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/sppl.2021.128388.1576>.
- Kamanroodi Kojouri, M., Majidi, A., (2017), "Pathology of Rural Guidance Projects on Collection and Disposal of Surface Water", *Geographical Research*, 32(2): 67-79. [In Persian]. <http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.geores.32.2.67>.
- Kelly, M., Hoehner, C. M., Baker C. A., Bernnan Ramirez, E. K. L., Brownsosn C. R., (2006), "Promoting physical activity in communities: Approaches for successful evaluation of program and policies". *Evaluation of Community-Based Physical Activity Programs*, 29(13): 280- 292. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2005.11.007>.
- Khodayi, H., Asadi, A., Amani, F (2020), "Analysing the Implementation Obstacles of Rural Guide Plans in Rural Areas of Tabriz County in Iran", *Village and Development*, 23(1): pp: 151-173. [In Persian]. <https://doi.org/10.30490/rvt.2020.253712.0>.
- Lai, J. U., Lin, C. T. (2008), "**What Factors Drive Corporate Customer Satisfaction with E-Banking Services**", PACIS 2008 Proceedings. <https://aisel.aisnet.org/pacis2008/84/>.
- Madu, A.U., Wakili, A.M., (2012), "The Effect of Agricultural Development Project (ADP) on the Rural Farmers in Adamawa State, Nigeria", *Asian Journal of Agriculture and Rural Development*, 2(3), pp: 405-410. <http://dx.doi.org/10.22004/ag.econ.197986>.
- Mikaeil, H., Ebrahimi, M.S., Amini, A.M., (2013), "Analysis the Physical Impact of Implementation of a Rural Master Plan in Iran", *American Journal of Rural Development*, 1(4), 70-74. DOI: 10.12691/ajrd-1-4-2.
- Mohammadi Yegane, B., Nabati, A., Cheraghi, M., (2012), "The effects of Guide Plan on the Improvement of Life Quality in Rural Areas (Case Study: Corani Rural District - Bijar County)", *Housing and Rural Environment*, 31(139): 99-112. [In Persian]. <http://jhre.ir/article-1-482-en.html>.
- Motiee Langaroudi, S.H., Yari, A., (2010), "Environment conservation and Rural Development Planning Considering on Rural Guideline pane assessment", *Geography and Environmental Planning*, 21(3): 45-60. [In Persian]. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.20085362.1389.21.3.3.1>.
- Mozaffar, F., Hoseini, S.B., Soleimani, M., Tarkashvand, A., Sarmadi, A.A., (2008), "Impact evaluation of implementation of rural guide plans on environment of rural areas", *Environmental Sciences*, 5(3): 11-32. [In Persian]. https://envs.sbu.ac.ir/article_95855.html?lang=en.
- Rezaei, R., Safa, L., (2014), "Analysis of problems of pilot project implementation in rural areas of Zanzan Township", *Housing and Rural Environment*, 142, 49-66. [In Persian]. <http://jhre.ir/article-1-417-en.html>.

- Rezaei, R., Safa, L., (2015), "Analysis of effects of implementing the rural guide plan using the structural equation model (Case study: Zanjan County)". *Geographic Space*, 46, 151-171. [In Persian]. <http://geographical-space.iau-ahar.ac.ir/article-1-1263-en.html>.
- Rezaei, R., Shokati Ameghani, M. (2014). "Identifying and analyzing the effects of implementing rural guide plan in the rural regions of osko county (Case study: Sarin Dizaj Village)", *Housing and Rural Environment*, 144, 75-86. [In Persian]. <http://jhre.ir/article-1-161-en.html>.
- Rezvani, M.R., (2008), "*Introduction to Rural Development Planning in Iran*", Tehran :Ghoomes Pub [In Persian].
- Riahi, V., Jamini, D. (2018). "A study on the villagers' semantic understanding of functional challenges in rural settlements (Case study: Central District of Ravansar County)", *Journal of Research & Rural Planning*, 7(2), 1-23. <https://doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.62869>.
- Riyahi, V., Saleemizadeh, S., Karami Nasab, S., Hatami, F., (2017), "Assess the physical effects of the rural hadi plans from the view point of villagers case study: Karkhe District", *Geography and Development Iranian Journal*, 46 133-146. [In Persian]. <https://doi.org/10.22111/gdij.2017.3058>.
- Savari, M., Shaikhi, H., Shahpasand, M.R. (2018), "Strategic analysis of executive management in rural Hadi Plan city divandarreh By method SWOT and QSPM". *Housing and Rural Environment*, 162 71-86. [In Persian]. <http://jhre.ir/article-1-1009-en.html>.
- Shamsoddini, A., Jamini, D. (2016), "Performance valuation of responsible institutions in the development of rural settlements by using the structural equation modeling approach case study: Javanrood Township", *Geography and Development*, 14(43): 35-50. [In Persian]. <https://doi.org/10.22111/gdij.2016.2477>.
- Taheri Karimi, A., Javani, B., (2016), "An overview of the pathology of historical context in soynas village in mahabad", *International Journal of Social Sciences (IJSS)*, 6(3), 49-64. https://ijss.srbiau.ac.ir/article_9779.html.
- Zarei, Y. (2010), "A critical view to the process of rural guide-plan provision". *Housing and Rural Environment*, 127, 56-65. [In Persian]. <http://jhre.ir/article-1-61-en.html>.

Evaluate the Effects, Satisfaction and Pathology of Hadi Plan Function in Rural Settlements of Western Iran with a Structural Equation Modeling Approach (Case Study: Kermanshah Province)

Amirali Zolfaghari¹, Seyed Eskandar Seydaei^{*2}

1- PhD Student of Geography and Rural Planning, University of Isfahan

Email: azolfaghari14@gmail.com

2- Associated Professor of Geography and Rural Planning, University of Isfahan

Corresponding Other: Email: s.seidiy@geo.ui.ac.ir

Abstract

In Iran, Hadi plan is the most comprehensive, local and most practical rural development plan that It is increasingly running throughout the country. Evaluate the effects and identify the functional damage of these plans It can provide a cognitive and scientific basis for the implementation problems of these projects, Optimization of financial-executive costs of responsible institutions and as a result It will accelerate the process of achieving the development of the country's villages. Nevertheless, studies show Despite the widespread implementation of these projects in rural areas of the country and Spend large financial costs in this area, a coherent study of the functional impairments of these designs has not been performed. Therefore, Is the main purpose of the present quantitative and applied research Evaluate the effects and identify the functional damage of the conductor design that It has been done on a case-by-case basis in the villages of Kermanshah province. The statistical population includes 856 rural points that A Hadi plan has been implemented in them and Using Sample Power Software as a statistical sample, 244 villages were estimated. The main research tool for collecting field data, was a researcher-made questionnaire that Has reached final approval Its validity by referring to university professors and relevant experts and Its reliability by pre-testing and calculating Cronbach's alpha coefficient. To analyse the collected data SPSS and Amos software are used. Wilcoxon test results showed the average rank for the stage before and after the implementation of the project was respectively 19.77 and 125.77 and the implementation of the pilot project has been effective on rural development. The results showed heuristic factor analysis Laws restricting service departments and natural resource acquisition agreements, Weak content and implementation basis of the project, Weakness of the participatory system, Poor location and physical development, Socio-economic instability, Undermining the identity and landscape of the village, Impracticability and Environmental-physical instability, Are respectively the most important damage to the conductor design which together explain about 64% of the variance of the dependent variable. The final model designed, with a good fit, Confirmed the research results.

Keywords: Rural Development, Hadi Plan, Pathology, Functional Effects, Modelling.

Evaluate the Effects, Satisfaction and Pathology of Hadi Plan Function in Rural Settlements of Western Iran with a Structural Equation Modeling Approach (Case Study: Kermanshah Province)

Amirali Zolfaghari¹, Seyed Eskandar Seydaei^{*2}

1- PhD Student of Geography and Rural Planning, University of Isfahan

Email: azolfaghari14@gmail.com

2- Associated Professor of Geography and Rural Planning, University of Isfahan

Corresponding Other: Email: s.seidiy@geo.ui.ac.ir

Extended abstract

Introduction

The evaluation of the implementation and pathology of rural development plans, including the Hadi plan, on the one hand, provides the necessary information for managers through an efficient feedback process so that they can choose more appropriate and better methods for the implementation of future plans. On the other hand, with their pathology, it is possible to help find a solution and as a result, make the implementation of future plans more effective and efficient. Considering the nature of preparation and implementation of Hadi plans in rural communities, the pathology of these plans can be examined in two structural and functional categories. The attention and emphasis of the category of structural pathology is related to the description of Hadi plan services, and includes the functional pathology of Hadi plan, the process of its preparation and implementation, as well as the objective effects of the implementation of Hadi plan on the rural community. Considering the interaction and confrontation between the rural community and the objective and concreteness of the executive works of this plan, in the present study, the emphasis is on the functional pathology of the Hadi plan. Considering the vastness of the geographical area of the country and the number of its villages, researchers have chosen Kermanshah province in the present study to investigate the above issue. This province is one of the leading provinces in the country in terms of the number of villages, rural population and also in terms of the number of plans prepared according to its rural population. The occurrence of the recent earthquake with numerous aftershocks makes the need to deal with physical-physical rural issues, including the Hadi project in this province, more justified and logical.

Materials and Methods

In terms of the divisions made regarding scientific research, the current research is applied research in terms of purpose and descriptive-analytical research in terms of nature. The statistical population of the research includes 856 rural points in Kermanshah province, where the Hadi project has been implemented. Considering the limitations of conducting the census and the difficulty of visiting all the villages, as well as the spread of the Corona virus, 244 villages were estimated as a statistical sample using the Sample Power software. As can be seen, this sample size was selected with a test power of 0.80 and a confidence level of 0.95%. The main research tool for collecting field data is a researcher-made questionnaire, which is designed in four main sections (Table 3). The first part of the questionnaire was about the effects of the Hadi project on rural development (before and after the implementation of the project), the second part was about the satisfaction of the villagers with the Hadi plan, the third part was about the harms of the Hadi plan, and the fourth part was dedicated to ways to

improve the performance of the project in the form of a general question. Hadi. The validity and reliability of the mentioned questionnaire was finally confirmed by referring to the relevant experts and conducting a pre-test (completion of 30 questionnaires). It should be mentioned that the first, second and third parts of the questionnaire are designed in the form of a five-part Likert scale. To analyze the data collected from Wilcoxon tests, mean comparison and exploratory factor analysis were used in SPSS software and Amos Graphics software was used for modeling.

Findings and Discussion

To investigate the effects of the Hadi plan on the development of rural settlements in Kermanshah province, 36 rural development variables have been combined and the functional effects of the Hadi plan on them have been examined. In order to achieve this goal, the status of rural development variables before and after the implementation of the Hadi plan have been analyzed using the Will-Coxon test. The results show that the value of the calculated Z statistic is significant at the error level of less than 0.01 and the development of rural settlements in Kermanshah province before and after the implementation of the Hadi project has a significant difference. Also, the results indicate that the average number of ranks calculated in the stage after the implementation of the Hadi project is significantly higher (125.77) than the stage before the implementation of the said project (19.77). Therefore, it can be said that the implementation of the Hadi plan has been effective in the development of rural settlements.

Despite the positive functional effect of the Hadi plan on the development of rural settlements in the study area, in this section, the level of satisfaction of the villagers with the Hadi plan has been investigated using the frequency distribution table and the mean comparison test. The results show that the level of satisfaction of 56.6% of the villagers was at the very low and low level, 30.7% at the medium level and 12.7% at the high and very high level. Also, the results of the sample t-test (considering the number 3 as the basis of the test) show that the average calculated with a value of 2.533 is significantly lower than the base limit.

Therefore, based on the findings, it can be said that the most important functional damages of the rural leader plan from the point of view of the local community are: Laws restricting service providers and agreements with the acquisition of natural resource lands, weak content and executive basis of the project, weak partnership system, weak location and physical development, socio-economic instability, weakening of the village's identity and vision, lack of realizability and Environmental-physical instability.

Conclusion

In order to fix the identified damages and improve the functional effects of the conductor design, the most important operational and executive solutions are:

Compilation and application of laws and regulations appropriate to the conditions and lifestyle of the villagers by the Islamic Revolution Housing Foundation, Allocation of a larger share of the village's natural resource lands to public uses at the time of preparation of the Hadi plan, Preventing delays in the implementation of projects proposed in Hadi's plan, Adjustment or elimination of road facility prohibitions according to the topographical conditions of the province and land limitations for the physical development of villages by the road administration and road transport of the country and the province (Fortunately, recently, in the meeting of the administrative council of Paveh and Sahne county, chaired by the governor, the facility boundaries of all the roads of the mentioned cities, both urban and rural

roads, have been removed), Revision of the way of applying the prohibitions of historical monuments and hills of cultural heritage by the Cultural Heritage Organization, considering the limitation of land in villages, Adjustment in applying the environmental prohibitions of the protected areas by the Environmental Protection Organization, Allocation of sufficient credits to prepare the plan and implement its projects, Clarification of all stages of plan preparation and implementation by trustees by holding briefing sessions for villagers, villagers, members of the Islamic Council and local officials, Active participation of villagers in the process of preparation and implementation of the plan (For example, using the capacity of villagers and members of the village Islamic council to systematically understand the problems and problems of the village and invite villagers and members of the Islamic council in the meetings to approve the leader's plan with the right to vote), Using consultants and contractors with experience and familiar with the issues and problems of the villagers, Compilation of rules and regulations for construction, separation and segmentation of segregated land according to the economic, social, physical, livelihood, etc. conditions of each village and preventing these criteria from being the same, Forecasting the necessary credit for the compensation of buildings subject to the widening or reopening of roads in order to facilitate the implementation of the plan and to make the villagers more satisfied, Training consultants and contractors of rural projects by the Islamic Revolution Housing Foundation of the province, Considering the wishes, desires and needs of the village in the process of preparation and implementation of the project, Basic and logical positioning of proposed uses, Pay more attention to the issue of land ownership for proposed projects, Giving priority to the villagers regarding the assignment of segregated lands, Preservation of the texture and traditional body of the village and the use of local materials, Not imposing the urban landscape on the village and paying more attention to the rural landscape, The use of durable materials in accordance with the needs of the village in the implementation of the project, more protection of agricultural and garden lands as sources of income for villagers, Preventing the application of opinions and personal wishes of influential rural people in the preparation and implementation of the plan.

Keywords: Rural Development, Hadi Plan, Pathology, Functional Effects, Modelling.